

KŁOSY

Organ Związku Kółek Roln. Zachodnio-Pruskich.
(Tygodnik wychodzący co sobotę.)

Przedpłata kwartalna wynosi na wszystkich pocztach w Niemczech 75 fenygów.

Ogłoszenia przyjmuje się za opłatą 20 fen. od jednorazowego wiersza. Przy powtórzeniu udziela się stosownego rabatu. — Kółka od ogłoszeń siewów i bydła rozplodowego płać tylko 10 fen. od wiersza.

Szeześć Boże!

Wszelkie przyczynki redakcyjne proszę adresować

Poleczyński Wysoka, Wittstock pr. Frankenhagen Wpr.

W sprawach druku i ekspedycji oraz wiadomości

o ruchu w „Kółkach” S. Buszezyński, Thorn, Brückenstr.

Ogłoszenia i reklamy przyjmuje K. Zabłocki

Thorn, Brückenstrasse.

OD PATRONATU.

Pora odnowić abonament „Kłosów”. Panowie prezesi otrzymują po 15 formularzy abonamentowych i zechcą wypełnić na nich nazwisko abonentów oświeceniowych z swych Kółek. Wiadoma rzecz, że uchylanie się od abonamentu nie dzieje się z złej woli, tylko przez opieszałość. Dla ułatwienia zatem prosimy p. prezesów o wyłączenie swych członków w czynności zapisywania; małą należność za abonament każdy chętnie zwróci.

Kłosy w zimowym półroczu będą jak zwykle wychodziły w objętości podwójnej, gdyż czasu do czytania wtenczas więcej. Latem drukujemy tylko krótkie rozprawy o sprawach bieżących i palących. Zimą natomiast oddać się możemy bardziej teoretycznej nauce.

Czy wałować oziminy.

Wałowanie ozimin często spotyka się u znakomitych i postępowych rolników saskich. Przez saskich osadników zaprowadzone na Kujawach z tamtąd i po Poznańskiem i po Prusach szerzyć się zaczyna.

Przykładu tego idącego z dobrych zwyczaj gospodarstw nie trzeba naśladować **beźmyślnie**, tylko dobrze zastanowić się, czy w danych warunkach wałowanie jest racjonalne czy nie.

Przedewszystkiem pamiętać trzeba, że błędów uprawy wałowanie powetować **nie** może. Jeżeli uprawa była zbyt późna, a rola jeszcze nie odleżała, to wałowanie tylko bardzo niedostatecznie zastąpi naturalne osiadanie ziemi. Działając bowiem z wierzchu, ścisza tylko wierzchni pokład roli na 2—3 cali, a do spo-

du nie dochodzi. W tych warunkach szkody, które pociąga za sobą wałowanie ozimin przewyższą korzyści. To też w gospodarstwach, o których mówiliśmy nie wałuje się przypadkiem w celu przyspieszenia odleżenia się gleby — przeciwnie tam skibę siewną (parowym pługiem) zaczyna się już w końcu lipca, i uważa się jaknajdłuższe odleżenie się ziemi jako warunek sypności żyta.

Przyczyna wałowania w południowo-niemieckich gospodarstwach jest inna. W intensywnych bowiem gospodarstwach bardziej południowych okolic sieje się oziminy zazwyczaj później niż u nas, w niektórych okolicach nawet znacznie później niż u nas, od 20 września do 10, ba do 20 października. Powodem tego jest doświadczenie, że w intensywnych gospodarstwach, gdzie niema ugorów, a zato częste przesiewy, szkodniki żyta o wiele bardziej się rozmnażają niż w gospodarstwach, gdzie pomiędzy jedną, a drugą oziminą idzie kilka płodów odmiennych. Szkodniki te tembardziej szkodzą, im wcześniej się oziminę sieje, tak że całe szmaty ozimin wczesnych bywały wyniszczone. Późne oziminy tego niebezpieczeństwa uchodzą. Drugim powodem posunięcia pory siewu ku październikowi był objaw w bogatych ziemiach częsty, że wczesne oziminy zanadto wybijają przed zimą, i ztąd czasem już w jesieni żółkną, a w każdym razie zimą o wiele bardziej cierpią niż późniejsze oziminy. Przy późnych siewach wszakże wałowanie jest o tyle konieczne, że raz przyspiesza o 2—3 dni wzejście żyta, podrugie sprowadza równoczesne wzejście całego siewu.

Wiadoma bowiem rzecz, że przez wałowanie i ściśnięcie ziemi t. n. włoskowatość ziemi się potęguje t. j. właściwość podchodzenia wilgoci z podglebia do górnej warstwy roli.

Prawo włoskowatości obserwować możemy, maczając kawałek cukru jednym brzegiem w kawie. Wilgoć w nim podejdzie, pomimo że to przeciw naturze wody, by płynąć w górę. Jest to osobne prawo natury, że w materiałach mających szparki i próżnie t. j. włoskowatych jak n. p. włosy, pakuły, gąbki, ziemia, mur ceglany, woda się podciąga.

Im rola luźniejsza tem wolniej wilgoć w niej podchodzi, im ściślejsza, tem szybciej. Wałowana zatem rola natychmiast, nawet w suszę napełnia się wilgocią podglebną i ziarnko w niej oczywiście prędzej kiełkuje niż w luźnych i suchych grudkach zawieszone.

I tak wszakże tylko na bardzo kulturalnych t. j. próchnicowych ziemniach na tę operację pozwolić sobie można. Próchnicowa ziemia bowiem pomimo wałowania się nie zamyka. Natomiast gliny, o ile nie są bardzo zasobne w wapno, po wałowaniu zamykają się, zlewają, i przystępu powietrzu nie dają, co może wjeście ozimin nadzwyczaj utrudnić, a nawet unieвозмоżliwić.

U nas próchnicowych ziem jest bardzo mało, ztąd też wałowanie na lepszych t. j. u nas przeważnie gliniastych ziemiach byłoby nader niebezpieczne. Tam, gdzie dla uprawy było konieczne, jeszcze **po wałach** trzeba znowu **puścić brony** by ziemię otworzyć. Na lekkich natomiast t. j. piaskowatych ziemiach można wałować śmieiej, lecz i tu wałowanie tylko wtenczas ma korzyści, jeżeli chodzi **o przyspieszenie wzejścia** i jeżeli **jest suchy czas**. Przy tak u nas na Kaszubach ulubionych siewach **żyta po kartoflach** wałowanie może być bardzo na miejscu.

Przypominamy by kartofliska **nie orać** do siewu, tylko mocno zbronować.

I tu wszakże znowu pamiętać trzeba, że wałowana ozimina bardziej narażona na mróz, niż grudkami zastonięta. Względ ten na lekkich ziemiach mało jest ważny, gdyż pole zbronowane jest równie gładkie jak zwałowane. Ważniejszy tu jest względ, że wałowane piaski wiatr o wiele silniej wywiewa niż luźno uprawione. Gdzie zatem piaski lotne, tam mogłoby nastąpić odkrycie korzonków roślin przez wichry jesienne i ztąd wymarżnięcie takowych.

Widzimy zatem z tego wszystkiego, że wałowanie ozimin nie jest bynajmniej, jak to się czasem słyszy, **modą**, dla pięknego wyglądu pól w dobrych gospodarstwach zaprowadzoną, tylko środkiem mającym ważne znaczenie mogącym w danych warunkach działać korzystnie, ale często wręcz szkodliwie.

U nas gdzie dla klimatu pory siewów opóźniać **nie** możemy, gdzie próby październikowych siewów w doświadczeniu kilkoletniem bardzo ujemne dały rezultaty, przeważnie wałowanie będzie niepotrzebne. I tu wszakże jak we wszystkich sprawach niema **recepty** ogól-

nej: »wałować lub »nie wałować«, tylko zrozumiawszy przyczyny wałowania, każdy zastanowić się musi, czy w danych warunkach to uczynić, czy nie.

POKŁOSIE.

Jak oduczyć kury od kwokania.

Powszechnie stosowane środki na ten tak nieraz dokuczliwy objaw u kur są raczej barbarzyńskim męczeniem zwierząt. Owe zanurzania w wodzie, przywiązywanie gałganków i t. p. zwykle nie wiele pomagają.

Wielokrotne doświadczenie podaje nam inny środek. Na gałęzi drzewa uwiązać dosyć wysoko kosz, lub pudło, na tyle obszerne, by się w niem kwokająca kura wygodnie mogła pomieścić i usadzić ją tam wraz z karmą i naczynkiem z wodą. Lekki powiew, ruszanie się kury, lub inne jakieś przyczyny wprawiają kosz w częsty ruch wahadłowy. Praktycy twierdzą, że 13 godzin takiej huśtawki wyleczy kurę od kwokania.

Mają również pomagać: usuwanie kurze gniazd i sposobności usłania ich sobie, — zamykanie z czupurnym kogutem, lub przeniesienie do pustej komory, gdzie prócz ścian i gołej ziemi nic innego niema. J. M.

Uprawa żyta po ziemniakach.

Wiadomo z praktyki, że żyto nie lubi zbyt pulchnej i luźnej roli, dla tego staramy się zorać ją kilka tygodni przed siewem, aby się odleżała, osadziła i nie była tak pulchną i luźną, jaką jest zaraz po zoraniu. Ziemniaki wybieramy zwykle późno, więc też rola zorana pod żyto nie ma tyle czasu, aby się odleżała. Z tego powodu żyto po ziemniakach nie udaje się tak, jak po innych przedplonach.

Jaki wpływ na zbiór żyta po ziemniakach wywiera głębokość orki, wykazuje następujące doświadczenie. Po wybraniu ziemniaków w polowie września podzielono ziemniaczysko na cztery równe poletka i zorano zaraz; pierwsze głęboko, drugie średnio, trzecie płytko, a czwarte po wygrabieniu badyli **wcale** nie orano, tylko doprawiono broną. Poletka obsiano żytem 1-go października.

Zbiór ziarna wynosił z morgi:

| | |
|---------|---------------------|
| 508 ft. | przy głębokiej orce |
| 600 » | » średniej orce |
| 725 » | » płytkiej orce |
| 828 » | bez orki. |

Liczyby mówią za siebie i ani słowa więcej dodawać nie potrzeba. J. Bł.

Ruch w Kólkach.

Działo się w **Golubiu** dnia 14. sierpnia. Na zebraniu Kółka rolniczego, które zagał p. przewodniczący, było obecnych 31 członków. Po przeczytaniu protokołu odczytał p. przewodniczący długi i bardzo pouczający wykład o sztucznych nawozach, nad którym się wywiązała ożywiona dyskusja, zabierali głos pp. Hillar, Wrzesiński, Kamrowski, i inni.

Przyszłe zebranie odbędzie się 11. września.
Zarząd.

Zebranie Kółka rolniczego w **Pinczynie** odbędzie się w niedzielę dnia 11. b. m. o 4. godz. po poł. w lokalu p. Muzolfa.

Zarząd.

St. Kiszewa. Zebranie rolnicze odbędzie się w niedzielę 11. b. m. o 4-tej godzinie po południu w lokalu p. Drązkowskiego, o liczny udział prosi

Zarząd.

W **Szwarcenowie** odbędzie się zebranie Towarzystwa rolniczego na parafię Szwarcenowską w niedzielę d. 11. września o godz. 5 po południu w lokalu p. Rutkowskiego.

Zarząd.

Łasin. Posiedzenie Kółka rolniczego na Łasin i okolicę odbędzie się w niedzielę 11. września o 5 godz. po poł. w zwykłym lokalu. Ponieważ ważne sprawy na porządku obrad, prosi się o liczny udział.

Zarząd.

Kościerzyna. Posiedzenie Kółka rolniczego odbędzie się w niedzielę dnia 11. t. m. na małej salce Bazaru. I. Na porządku obrad zamówienie oryginalnego żyta Petkus i odsiew tegoż. II. Obrady nad wystawą odbyć się mającą w przyszłym roku. O jaknajliczniejszy udział członków i gości prosi

Zarząd.

Zebranie Kółka rolniczego na parafię Złotowską odbędzie się w **Złotowie** 11. września 1910 o godz. 12-tej w południe na sali p. B. Lamparskiego.

Zarząd.

Formularz do zapisania „Kłosów“ na czwarty kwartał 1910.

Załączony kwit prosimy odciąć, podpisać i oddać na pocztę lub listowemu wraz z pieniędzmi.

Postbestellungsformular.

Ich bestelle hiermit bei dem Kaiserlichen Postamt die Zeitschrift „Kłosy“ aus Thorn (13. Nachtrag zur Zeitungspreislifte) für die Monate Oktober, November und Dezember 1910 und zahle an Abonnement 75 Pf. u. 12 Pf. Bestellgeld).

Imię, nazwisko i adres zamawiającego.

Obige 75 Pf. (und 12 Pf. Bestellgeld) erhalten zu haben, bescheinigt

den 1910.

Kaiserl. Post

Buhaje holenderskie

szczepione przeciw gruźlicy wedł. Prof. Behringa, z obory zarodowej mającej 150 krów zapisanych w księdze stadowej zachodniopruskiej.

Knurki i Maciorki

z chlewni zarodowej o 120 maciorach rasy poprawnej krajowej, hodowanej pod nadzorem izby rolniczej, sprzedaje z odstawą do każdej stacyi

Jan Donimirski, Buchwałd p. Troop (Pr. Zach.)

Biuro miernicze i melioracyjne

W. Staśkiewicz

POZNAŃ

ul. św. Marcina 10.

Telefon 1531.

TORUŃ

ul. Wilhelmowska 7.

Telefon 608.

wykonuje

drenowania, melioracye łąk

i pomiary tak prywatne jako też rządowe.

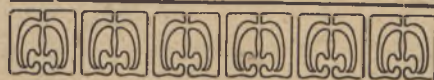
K. Zabłocki w Toruniu

poleca

Steuert. Rady sąsiada w chorobach inwentarza **1,50 m.**

Kellner. Zasady nauki żywienia zwierząt domowych **4 m.**

Trunz. Nawozy zielone, ich zastosowanie i znaczenie w rolnictwie, oraz opis gospodarstw posługujących się nawozami zielonymi **1 m.**

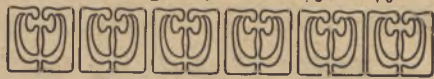


Bank Ludowy

E. G. m. u. H.

TORUŃ

przyjmuje depozyta począwszy od 1 marki płacąc od 3½—5%.



B. Bartkiewicz

Tel. 407. TORUŃ. Ulica prawa 2

Fabryka i odlewnia

wyrobów

spłzowych, armatur do par. kotłów.

Warsztat machinowy

dla pump, wodociągów, transmisyi i zakładów fabrycznych.

SKŁAD

przyborów technicznych

t. j. pasów w różnych gatunkach, wyroby gumowe i asbestowe,

węże, opatrunki do maszyn, plany.

Olíwy wszelkich gatunków, smarowidła do maszyn i wozów i t. p.



Codziennie świeżo upalone
kawy z własnej palarni.

Skład kolonialny
win i cygar.
Fabryka najdelikatniejszych
likworów stołowych.

Carl Matthes,
TORUŃ, Seglerstr. 26.
TELEFON No. 8.



Oryginalne żyto petkuskie Lochowa sprzedaje

z plombą hodowcy przy cenach:

M. 28 przy odbiorze do 1000 kilo,
M. 27 « od 1000—5000 kilo,
M. 26 « ponad 5000 kilo

z wysyłką ze stacyi hodowcy, ekskl. worka i proszę o task. liczne,
możliwie zbiorowe zamówienia.

B. Hozakowski Toruń (Thorn).

Spółka Parcelacyjna w Lubawie

kupuje, sprzedaje i parceluje posiadłości ziemskie na własny i cudzy rachunek, pośredniczy w kupnie, sprzedaży i dzierżawie.

Jako najlepszą lokatę kapitałów poleca się

5-procentowe hipoteki pierwszorzędne

pod gwarancją), od których dla wygody nabywców płacimy procenta sami.

Od depozytów płacimy 5 procent za półrocznym wypowiedzeniem.

Adres: Spółka Parcelacyjna Lubawa — Loebau Wpr.

(Biuro znajduje się w lokalu Banku ludowego.)

Dom Nawra

pow. toruński

poleca do siewu

żyto Petkus w org: odsiew
po 9 mk., tak samo

żyto I. odsiew po 8 mk. za ctr.

Pszenicę Crieven No. 104

I. odsiew i **Edel Epp I. odsiew**
po 11 mk. za ctr. stacyi Nawra w wor-
kach kupującego.

Dom. Lipienki

p. Laskowitz, Wpr.

poleca do siewu

**pszenicę Cimballa, Fürst Hatz-
feldt i żyto Petkus**

w miechach kupującego za zaliczką.

Pszenicę ctr. po 11 mk. Żyto ctr. po 8 mk.

Pankalla & Krenz

Przedsiębiorstwo melioracyjne i miernicze

Telefon 511. — **Toruń** — ul. Fryderyka 14.

(Żyrokonto w Banku Związku Spółek Zarobkowych.)

wykonuje pod nadzorem bezpłatnym mierników rządowych i inżynierów kultury a dozorem stałym sumiennych i doświadczonych szachtmistrzów przy długoletniej gwarancji:

1. **roboty drenarskie** na probostwach, na mniejszych i większych majątkach, dla spółek wodnych (drenarskich) i zawiązywanie takowych, kanały otwarte i kryte;
2. **meljoracje łąk** przez nawodnianie i osuszanie (kultury murszowe), zawiązywanie spółek wodnych (łąkowych), regulowanie kanałów i urządzenie stawów rybnych;
3. **pomiary katastrowe**, landszaftowe, gospodarcze, regulowanie granic, parcelacye i t. d.

Najspieszniejsze wykonanie i najtańsze ceny dla obszernej organizacyi. Do-
jazdzy informacyjne bezpłatne i bez zobowiązania interesentów.

H. CEGIELSKI Tow. akc. Filja w GRUDZIĄDZU

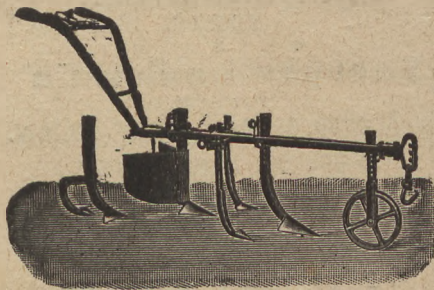
TELEFON 211.

(Graudenz, Pohlmannstr. 19) obok poczty.

Najstarsza jedyna największa fabryka polska

poleca

najnowsze i najlepsze kartoflarki „Alexandra“, naj-
nowszy oryginalny „Hellera“ pług z pogłębiaczem,
pługi „Rekord“ dwuskibowe i w giętych słupciach,
pługi „Sep“ do głębokiej órki jednoskibowe, brony o-
ryginalne „Laaka“, spulchniacze i walce wszelkich sy-
stemów, pierwszorzędne parowe garnitury angielskiej
firmy „Davey Paxmann & Co., Ltd. Colches-
ter“, prasy do słomy „Welgiera“, wialnie „Ro-
bera“, parowniki i t. d. — słowem wszelkie w zakres
rolnictwa wchodzące **narzędzia i maszyny** po ce-
nach umiarkowanych.



Stała wystawa machin i narzędzi rolniczych w podwórzu filji w Grudziądzu.

Franc. Całbecki, generalny zastępca na Prusy Zachodnie i Wscho-
dnie, Krainę i Pomorze.